

ปาฐกถา เรื่องการพัฒนาการศึกษา

ท่านรัฐมนตรี ท่านนายกสมาคม ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ
ที่เคารพทั้งหลาย

เรื่องที่ผมจะขอพูดในวันนี้คือ ทรรศนะบางประการของ
ผมเองเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย เมื่อคืนได้ฟัง
ท่านนายกสมาคมกล่าวถึงตัวผมมากจนกระทั่งรู้สึกว่ เรื่องที่
ผมเตรียมมาจะพูดนั้น คงค่อนข้างจะซ้ำกับที่ท่านนายกสมาคมได้
พูด ถ้าหากว่าซ้ำก็ขอได้โปรดให้อภัยด้วย เพราะเหตุว่าได้เตรียม
มาอย่างนี้ อีกอย่างหนึ่ง เดิมทีเดียวผมเข้าใจว่าการมาพูดนี้คงจะ
พูดกันอยู่ในวงแคบ คือจะพูดเอาเรื่องเพื่อที่จะให้มีการถกและ

หมายเหตุ : ปาฐกถาแสดง ณ โรงแรมเอเซีย วันพุธที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๐

อภิปรายกัน สำหรับเป็นประโยชน์ในการที่จะนำข้อคิดไปดำเนินงานต่อไป แต่ถ้าพูดเช่นนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องมีการพูดกันหลายฝ่าย คือผมพูดเพียงสั้น ๆ แล้วท่านทั้งหลายก็เข้ามาร่วมในการอภิปรายด้วย เดียวนี้มาเข้าใจว่าเวลาตามที่จัดในวันนี้น่าจะไม่เหมาะที่จะทำเช่นนั้นได้เพียงพอ เพราะฉะนั้นเห็นจะต้องเปลี่ยนโปรแกรม คือผมเห็นจะต้องเป็นผู้พูดฝ่ายเดียวมากกว่า ทั้งนี้หวังว่าคงจะมีท่านทั้งหลายได้ช่วยคิดและช่วยอภิปราย ไม่ในที่ประชุมนี้ก็นอกที่ประชุมต่อไป อีกประการหนึ่ง เดิมผมคาดคะเนไว้ว่าคงจะมีสมาชิกเป็นจำนวนน้อย แล้วก็พูดกันอย่างกันเอง จึงได้เตรียมหัวข้อและผลความไว้อย่างหนึ่ง แต่เมื่อต้องมาพูดต่อหน้าโทรทัศน์และต่อหน้านักหนังสือพิมพ์ (ไม่ได้หมายความถึงท่านผู้รับผิดชอบในวารสารที่เกี่ยวกับการศึกษาโดยเฉพาะ) ก็จำเป็นอยู่เองที่จะต้องพูดอย่างไม่อันตามที่ได้เตรียมมาหาได้ไม่ เพราะเตรียมมาอย่างไม่มีห้ามล้อ (brake) คิดอย่างไรก็จะพูดอย่างนั้น จึงต้องเปลี่ยนวิธีพูดอีก เพราะเกรงว่าจะถูกเข้าใจผิดถือเป็นเรื่องเกรี้ยวกราว (sensational) เรื่องที่จะพูดนี้เป็นเรื่องที่ต้องคิดอ่านกันอย่างสุขุม ไม่สมควรจะมาพูดกันเล่นๆ เป็นเรื่องเกรี้ยวกราวอีกที่กัวยเหตุนี้ ผมจึงจำต้องห้ามล้อมากสักหน่อย

ข้อข้อใจในการพิจารณางบประมาณการศึกษา

ผมขอย้อนกลับไปประมาณ ๕ หรือ ๖ ปีจากปัจจุบันนี้

และขอให้ท่านทั้งหลายตั้งตัวเป็นผู้อำนวยความสะดวกสำนักรบประมาณ
 พิจารณางบประมาณแผ่นดินหลาย ๆ ด้าน รวมทั้งงบประมาณของ
 กระทรวงศึกษาธิการและงบประมาณของมหาวิทยาลัย ท่านทั้ง
 หลายคงจะมีความข้องใจอยู่หลายประการ ข้อข้องใจข้อหนึ่งก็คือ
 ว่า ทำอย่างไรหนอจึงจะหาเงินมาและหาคนมาเพื่อที่จะสนองความ
 ต้องการของประชาชนในค้ำอันอำนวยความสะดวก ให้เป็นไปตาม
 นโยบายของรัฐบาลหรือให้เป็นไปตามที่ควรที่ชอบ เฉพาะอย่างยิ่ง
 ทำอย่างไรจึงจะสามารถที่จะทำให้มีการอ่านออกเขียนได้ และรู้
 หนังสือพอสมควรทั่วราชอาณาจักรในเร็ววัน ท่านที่เป็นผู้อำนวย
 การสำนักรบประมาณคงจะได้รับคำตอบจากเจ้าหน้าที่ผู้ช่วยของ
 ท่านว่า ไม่มีหวัง ไม่มีหวัง ใน ๔-๕ ปีข้างหน้าและไม่มีหวัง
 ใน ๑๐ ปีข้างหน้า ที่จะทำให้ Literacy ในประเทศไทยลุล่วงถึง
 ร้อยเปอร์เซ็นต์ ท่านจะรู้สึกอึดอัดมากที่สุดทีเดียว เพราะเหตุปัญหา
 เรื่องเงินก็เป็นปัญหาใหญ่ (ในเมื่อ ๕-๖ ปีที่แล้วมานั้น ปัญหา
 เรื่องการเงินมีมากกว่าปัจจุบันนี้ รายได้ของรัฐบาลยังไม่ออกเงย
 เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ และการเงินระหว่างประเทศยังไม่ดีเท่า
 ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้) แต่ปัญหาไม่ใช่อยู่ที่เรื่องเงินอย่างเดียว อยู่ที่
 เรื่องครู และเรื่องการจัดการด้วย เมื่อประสบปัญหาเช่นนี้จึงเกิด
 ความคิดขึ้นมาว่า ถ้าเงินมีน้อยครูก็มีน้อย มีนาหรือที่รัฐบาลไทย
 จะพยายามระดมเงินที่เจียดได้สำหรับการศึกษานั้น จ่ายเพื่อประ-

ถมศึกษาให้มากที่สุด เพราะการศึกษาชั้นประถมนั้นเป็นการศึกษา
 ที่กฎหมายบังคับให้ราษฎรส่งบุตรเข้าเรียน รัฐบาลก็มีหน้าที่
 จะอำนวยความสะดวกให้สนองได้กับการบังคับนั้น รัฐบาลมีหน้าที่จะ
 สนับสนุนและปล่อยให้เอกชนทำสิ่งที่รัฐบาลไม่ได้ถูกบังคับให้ทำ
 กล่าวคือ ตั้งโรงเรียนราษฎรเพื่อที่จะได้ช่วยรัฐบาล คือหมาย-
 ความว่าแทนที่เราจะใช้เงินสำหรับโรงเรียนมัธยม ซึ่งโรงเรียน
 ราษฎรอาจจะทำได้ และรัฐบาลไม่ได้บังคับให้ใครเข้ามาเรียน
 เราเอาเงินทุ่มเทไปในชั้นประถมศึกษาจะมีดีหรือ ก็ได้คำตอบมา
 อีกว่า การที่จะหวังพึ่งโรงเรียนราษฎรนั้นย่อมเป็นไปได้
 เพราะเหตุว่าโรงเรียนราษฎรมีเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่เหมาะสม
 และตั้งหน้าทำมาหากำไรมากกว่าที่จะอำนวยความสะดวก ผู้ที่อธิบาย
 ให้ฟังก็ไม่ได้อธิบายว่า เป็นเรื่องของโรงเรียนราษฎรทุกแห่ง
 เพียงแต่ว่าลักษณะของโรงเรียนราษฎรนั้นมีความโน้มเอียงไปใน
 ทำนองนั้น

ข้อหนึ่งใจอีกประการหนึ่งของท่านทั้งหลายที่เป็นผู้อำนวย
 การสำนักงบประมาณเมื่อ ๖ ปีก่อนนี้ก็คือ ท่านคงจะเฉลียวใจว่า
 ถ้าหากเราทุ่มเทเงินแต่เฉพาะสำหรับการประถมศึกษาแล้ว แผน
 พัฒนาเศรษฐกิจใหญ่ ๆ ที่เราตั้งใจจะทำนั้น คงจะขาดแรงงาน
 สำหรับปฏิบัติให้โครงการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปโดยดี เช่น ขาดคน
 ทำถนน ขาดผู้มีฝีมือที่จะไปทำไร่ ทำนา ให้ได้ผลิตผลสูงขึ้น

พัฒนาการศึกษามาเสริมด้วยกัน สถาพัฒนาไม่ควรและไม่สามารถ
 ก้าวภายในเรื่องโครงการการศึกษาได้ แต่แท้จริง เหตุการณ์
 ปรากฏว่าสภาการศึกษาที่เข้าใจว่าสถาพัฒนาจะทำโครงการการ
 ศึกษา สถาพัฒนาก็เข้าใจว่าสภาการศึกษาจะทำโครงการ
 การศึกษา เข้าใจกันไปเข้าใจกันมา เลยทำโครงการการศึกษา
 ไม่มีตัวตน พิจารณากันไม่ทัน ต้องออกตุลุดและรีบเร่งทำกันเป็น
 จุลกฐิน ผมคิดว่าถ้าท่านกลับไปดูแผนพัฒนาที่ ๑ ท่านจะเห็นว่า
 บทที่เกี่ยวกับการศึกษานั้นไม่ค่อยจะได้เรื่อง บทอื่นๆ ก็มีบกพร่อง
 เหมือนกันครับ แต่ว่าบทที่ว่าด้วยการศึกษารู้สึกว่าได้เรื่องน้อยกว่า
 บทอื่น ๆ

ข้อข้องใจอีกข้อหนึ่งในการพิจารณางบประมาณการศึกษา
 คือ ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณสมัยนั้นจะรู้สึกว่างบประมาณ
 ที่เสนอมมาจากกระทรวงศึกษาธิการก็ดี หรือจากมหาวิทยาลัยก็ดี
 ไม่มีการประสานกัน (Coordination) และไม่มีความสะดวกคล้องซึ่ง
 กันและกัน (Consistency) กล่าวคือ กรมหนึ่งต้องการเงินเท่าไร
 เพื่อซื้อโต๊ะเท่าไร จ้างครูเท่าไร ก็ว่ากันไป อีกกรมหนึ่งจะว่า
 อย่างไรเท่าไรก็ว่ากันไปตามเพลง นี่เป็นทรรศนะที่ผู้อำนวยการ
 สำนักงานประมาณจะเห็นได้ มองจากโต๊ะผู้อำนวยการสำนักงาน
 ประมาณ ซึ่งอาจจะผิดจากความจริงก็ได้ แต่เป็นข้อตรงใจที่เกิด
 ขึ้นจากการพิจารณางบประมาณนั้น รู้สึกว่ามีแต่รายละเอียดเกี่ยว

กับตู้ เกี่ยวกับโต๊ะ เกี่ยวกับคน เกี่ยวกับค่าพาหนะค่าวัสดุมากกว่า
 ไม่รู้แน่นอนว่าที่แต่ละกรมแต่ละมหาวิทยาลัยจะไปทำกันเช่นนั้น
 ประสานกันอย่างไร เช่นจะผลิตครูออกมาเท่านี้ จะต้องผลิต
 สำหรับโรงเรียนมัธยมเท่าไร ประเภทใด และจะผลิตสำหรับโรง-
 เรียนประถมเท่าใด ประเภทใด และที่ผลิตนั้นจะพอเพียงกับ
 ความต้องการหรือยังขาดตกบกพร่องอยู่เท่าใด ไม่คำนึง คุุแผน
 งานของแต่ละกรมในกระทรวงศึกษาธิการ หรือแต่ละมหาวิทยาลัย
 แล้ว ไม่เห็นร่องรอยแห่งความกลมกลืนสอดคล้องกันเป็นแผนงาน
 งานเดียวกัน (unified plan) และอีกประการหนึ่ง ผู้ที่เป็นผู้อำนวยการ
 สำนั้กบประมาณนั้นก็ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตัด คือ
 หมายความว่า จะต้องตัดงบประมาณเป็นของธรรมชาติอยู่ แต่ถ้าตัด
 แล้วก็ต้องรู้ว่าอะไรควรตัดอะไรไม่ควรตัด และที่จ้ะรู้ว่าอะไรควร
 ตัดได้ดี่ที่สุด ก็ต้องอาศัยเจ้าของโครงการเขาบอกเราเองว่าอะไร
 สำคัญกว่าอะไร เช่น อย่าไปตัดเบอร์หนึ่ง ถ้าจะตัดก็ตัดเบอร์สิบ
 ไปเถอะ ให้เหลือแก่โครงการ อย่างนี้ก็ได้ แต่ผู้อำนวยการสำนั้ก-
 งบประมาณขณะนั้นไม่สามารถจะทราบถึงลำดับความสำคัญของแต่
 ละเรื่องพอที่จะเป็น guide-line ได้ ครั้นปรึกษาหารือกับเจ้าหน้าที่
 ชั้นผู้ใหญ่ในฝ่ายการศึกษา ก็รู้สึกว่าจะไม่ได้รับคำแนะนำอย่างเป็น
 กลาง ไม่สามารถจะวินิจฉัยได้ คือแต่ละอธิบดี เลขาธิการ มหา-
 วิทยาลัยแต่ละแห่งต่างก็จะบอกว่า จะตัดก็ไปตัดของคนอื่นเถิด

ของข้าพเจ้าอย่าคัด ไม่มีใครที่จะช่วยบอกให้ว่า ถ้าจำเป็นจะต้อง
ตัดขอให้ตัดอย่างนั้นๆ เถอะ จะเป็นเรื่องของใครก็แล้วแต่

สรุปข้อข้องใจของผู้อำนวยการสำนักงบประมาณเมื่อ ๖ ปี
ที่แล้วมา เกี่ยวกับการศึกษามีดังนี้.—

(๑) การตั้งงบประมาณและการวางแผนในขณะนั้น ไม่
สามารถสนองความต้องการในด้านการศึกษาของประชากร ซึ่ง
กำลังเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อยๆ จะแก้ปัญหา Literacy โดยเร็วก็ไม่สามารถ
ที่จะแก้ได้ จะแก้ปัญหาในด้านทางมัธยมศึกษาสายสามัญหรือ
อาชีวศึกษา ก็แก้ยากเต็มที

(๒) แผนงานการศึกษาต่างๆ นั้น ไม่มีการประสานกัน
และไม่มีการแสดงลำดับความสำคัญ

(๓) การพัฒนาการศึกษานั้น ไม่สอดคล้องประสานกับ
การพัฒนาเศรษฐกิจ

ความพยายามขจัดข้อข้องใจ

ที่นี้ท่านทั้งหลายเมื่อเกิดข้องใจแล้วเผอิญอรนทนไม่ได้
อยากจะแก้ข้อข้องใจนั้นให้หายไป คือเห็นปัญหาแล้วก็อยากแก้
แต่ก่อนจะแก้ต้องศึกษาให้รู้แจ้งเห็นจริงเสียก่อน ถึงแม้ว่าท่านจะ
พ้นจากตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงบประมาณไปแล้วก็ดี ท่านก็
ยังมีโต๊ะ เขาจัดไว้ให้ที่สำนักงบประมาณ ท่านก็ถูกคิดว่าเป็นเราลอง
ตั้งตัวของเราเองเป็นปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเป็นรัฐมนตรีว่า

การกระทรวงศึกษาธิการ เราจะวางแผนการศึกษาไปอย่างไร (มีผู้ทักขึ้นว่า แผนการศึกษาแห่งชาติมีแล้วนี่ ไม่เห็นจำเป็นที่เรา สำนักงบประมาณจะต้องไปทำอย่างไร ข้อทักท้วงนี้เกิดจากความเข้าใจผิด และมีผู้เข้าใจผิดอย่างนี้เป็นอันมาก แท้จริงแผนการศึกษาแห่งชาติกับแผนงานหรือโครงการพัฒนาการศึกษาไม่เหมือนกัน เรื่องที่เราสนใจอยู่นี้เป็นเรื่องของแผนงานพัฒนาการศึกษา)

สรุปว่า ท่านทั้งหลายซึ่งเคยเป็นผู้อำนวยการสำนักงบประมาณแต่ออกแล้ว อยากจะลองขจัดข้อข้องใจลองวางแผนงานพัฒนาการศึกษา จึงได้หาเพื่อนฝูงมาร่วมงานดู มีทั้งที่มาจากกระทรวงการคลัง ธนาคารชาติ สำนักงบประมาณ สภาพัฒนาฯ สภาการศึกษาฯ กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัย นัดหมายกันมาพร้อมเพรียง วิธีศึกษาและวิจัยนั้นทำกันอย่างเียบๆ เพราะเหตุว่ายังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร จะได้ผลหรือไม่ ที่ว่าทำเียบนี้ไม่ได้หมายความว่าทำเป็นความลับหรือเป็นเรื่องที่ปกปิดมิให้ใครล่วงรู้ การประชุมปรึกษากันทำอยู่ในสำนักงบประมาณซึ่งเป็นที่เปิดเผยอยู่ คณะวิจัยนี้ได้ใช้ความพยายามปรึกษากันอยู่สัปดาห์ละครั้งบ้างสองครั้งบ้าง กินเวลาประมาณ ๑๘ เดือน จึงเรียบเรียงแผนงานพัฒนาการศึกษาสำเร็จเป็นรูปร่างออกมา มีหลักการอยู่หลายประการที่สำคัญก็คือ ลำดับความสำคัญทั้งระยะสั้น ระยะเวลายาวออกมาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคม ในระยะสั้นเห็นกันว่า จำเป็นต้องสนับสนุนมัธยมศึกษาโดยทั่วไปและอาชีวศึกษาชั้นมัธยมโดยเฉพาะประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเห็นว่า การฝึกหัดครูและการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยบางประเภท คือ วิศวกรรม เกษตรกรรมและแพทยศาสตร์ มีความสำคัญเป็นยอดเยี่ยม ที่สำคัญรองลงไปคือการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาภาคบังคับ ๔ ปี ก่อนที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับโดยทั่วไปให้ถึงชั้น ๗ ปี เป็นต้น หลักการเหล่านี้ปรากฏอยู่เป็นเอกสารซึ่งหาคว้าได้ไม่ยากนัก

การวิจัยและทำรายงานดังกล่าวมีข้อเสียอยู่คือ ผู้ที่ทำการวิจัยนั้นไม่ใช่เป็นผู้ที่จะนำเอาไปดำเนินงาน การพูด การวิจัย การเขียนนั้นง่ายกว่าการทำ ข้อนี้ท่านทั้งหลายที่เป็นผู้อำนวยการสำนักงานประมาณและออกแล้วคงจะตระหนักดีว่าเป็นเรื่องที่จะต้องปรึกษาหารือกับฝ่ายที่เขาจะไปทำ ก็เลยเป็นเรื่องที่เสนอขึ้นผ่านทางสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ เพื่อที่จะไปสู่สภาพการศึกษา และกระจายออกไปโดยทั่ว ๆ ไป ประจวบกับในเวลานั้น USOM ก็คือ UNESCO ก็ดี เกิดส่งคณะผู้เชี่ยวชาญมาทำการศึกษาเป็น ๓ คณะด้วยกัน เท่าที่พอจะจำได้ก็มีคณะ Investment in Education ของ UNESCO มี Van Lier เป็นหัวหน้า มีคณะ UNESCO Long Term Projection of Education แล้วก็คณะ USOM Task Force in Man-Power Planning เข้ามาทำการศึกษาและรายงาน จึงได้ติด

ข้อเสนอแนะระหว่างผู้คิด ผู้ที่เขียนทางกำหนดหนึ่ง กับเจ้าหน้าที่โดย
 ครงอีกกำหนดหนึ่ง กำหนดที่พิจารณาเศรษฐกิจกับทางกำหนดที่พิจารณา
 การศึกษา ก็ได้มีการร่วมมือกันตั้งแต่นั้นมา ความเข้าใจของฝ่าย
 เศรษฐกิจที่คิดว่าฝ่ายที่ดำเนินการศึกษานั้นคงจะมองอะไรบางอย่าง
 ซ้ำมไป ก็ปรากฏว่าเป็นจริงอยู่บ้าง ความเข้าใจทางกำหนดเศรษฐกิจ
 บางประการก็ปรากฏว่าเป็นความเข้าใจผิด ความเข้าใจซึ่งกันและ
 กันก็เกิดขึ้น มีผลทำให้มีการวางโครงการร่วมกัน มีการร่วมมือ
 ที่จะพิจารณามาถึงลำดับความสำคัญของโครงการว่าอะไรก่อนอะไร
 หลัง บทที่ว่าด้วยการศึกษาที่เคยว่างเปล่าในแผนพัฒนาที่ ๑ จน
 กระทั่งนาทีสุดท้าย ในแผนพัฒนาฉบับที่ ๒ ก็สามรถที่จะมีได้
 เร็วขึ้นกว่าเดิม (ถึงกระนั้นก็ยังไม่ว่างทันใจเรา) การเงินต่างประเทศก็
 เผอิญเจริญดีขึ้นในประเทศเรา ทำให้พวกเราทั้งหลายสามารถ
 ช่วยตัวเองได้บ้าง แม้ว่าธนาคารโลกหรือแหล่งให้กู้แหล่งอื่นจะ
 ช่วยเราได้น้อยหรือดอกเบี้ยแพง เราก็ก็เขามาลงทุนแต่น้อย
 สามารถที่จะใช้เงินของเราเองเป็นประโยชน์ได้บ้าง เหตุการณ์ก็
 รู้สึกว่าพอจะเข้ารูปเข้ารอยกันมากขึ้นดีกว่าเมื่อก่อนนี้ ทำให้รู้สึกว่า
 การที่เราจะพัฒนาการศึกษาก่อนข้างจะมีหลักมีเกณฑ์ยิ่งขึ้น

ข้อขัดข้องที่ควรแก้ไขต่อไป

แม้ว่าเหตุการณ์ต่างๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ข้อ
 ขบพร่องและอุปสรรคต่างๆ ก็ยังมีอยู่ บทเรียนเท่าที่เคยรับมานั้น

พอจะจำแนกออกมาเป็นข้อๆ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องขยายความมากนัก
 เท่าที่ประสบมา มีข้อที่สำคัญที่สุดก็คือ อุปสรรคทางจิตใจ
 เราทุกคนยังอยู่ในช่องแห่งอิฎฐารมณ เมื่อได้ฟังคำพูดที่ไม่ถูกใจก็
 ย่อมทำให้เราเกิดความไม่พอใจขึ้น หรือเกิดความท้อแท้หรือความ
 น้อยใจ ถ้อยคำที่เคยได้ยินและที่ทำให้รู้สึกว่ายากเข้านอนไม่ทำ
 งานทำการข้อหนึ่งก็คือว่า นักเศรษฐกิจจะมาบังคับควบคุมนักการ
 ศึกษา เมื่อได้ยินเช่นนี้ก็ถึงง่วนอยู่ในใจว่า เราจะแยกได้อย่างไร
 นะ นักเศรษฐกิจกับนักการศึกษาที่แยกกันได้อย่างไร และถ้าจะ
 แยกกันแล้ว จะแยกกันเพื่อจะตีกันหรือว่าแยกเพื่อจะทำงานร่วม
 กัน คำกล่าวอย่างนี้ทำให้เกิดความโทมณสน้อยใจอยู่มาก เฉพาะ
 อย่างยิ่งแปลความว่าใครเป็นนักเศรษฐกิจละก็อย่ามายุ่งกับการ
 ศึกษา แต่ถ้าเราหักใจอดกลั้นความโทมณสนเสียได้ ก็ารู้สึกตัวว่า
 การที่มีผู้แสดงความเห็นจากวงนอก แม้จะทำด้วยเจตนาอันดีและมี
 ความมุ่งหมายที่จะให้ความเห็นข้อเสนอแนะนั้น ได้รับการอภิปราย
 หรือกันก็เป็นการกระทำจากวงภายนอกและกระทำได้ยากเหลือ
 ก่าลัง ออกเขาก็ออกเรา ถ้าใครมาสอนสำนักงบประมาณให้ทำงาน
 งบประมาณด้วยวิธีนั้นวิธีนี้ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่ผู้อำนวยการสำนัก
 งบประมาณจะเกิดความไม่พอใจ (resentment) ใครเล่าจะ
 มารู้สึกว่าเรา เราทำอยู่กับมือของเราเอง เป็นธรรมดาของ
 มนุษย์อยู่แล้วที่จะต้องเกิดปฏิกิริยาขึ้น จะต้องโต้เถียงว่านี่คุณตี

แต่พูดไม่ได้ทำงานนั้นมานั้น อย่ามาพูดเสียให้ยากอย่ามาสอนฉันเสียให้ยาก ยิ่งใครเคยเป็นครูมาแล้ว มีคนมาขัดคอหรือทำที่จะมาสั่งสอนก็ยิ่งขัดใจนัก จึงเป็นที่รู้สึกกันว่าสอนใคร ๆ ที่ไหนก็ไม่ยากเย็นเท่ากับสอนครู แต่ที่เคยได้ยินมาในการประชุมบางครั้งนั้นก็ไม่ได้ความจริง ๆ เช่นเมื่อจนแก่ถ้อยคำก็ตอบได้ว่า “ผมสอนโรงเรียนนั้นมาแล้ว ๒๐ ปี คุณเคยสอนนานแก่ไหน ที่จะมาออกความเห็นว่่าที่ผมทำนั้นไม่ดี” คำกล่าวนั้นเกิดจากทิฐฐิมานะ ไม่มีน้ำหนักระไร ถ้าหากว่าเราจะพยายามให้งานดำเนินไปด้วยดีแล้ว ควรจะร่วมมือกันทุกฝ่าย ไม่ควรที่จะถือเราถือเขา ถ้าเราอยากจะฟังความเห็นของทุกฝ่าย แม้ว่าใครจะพูดเพ้อเจ้อ (non-sense) ก็ไม่ควรพยายามห้ามปรามด้วยวิธีนั้น เพราะเราจะไม่ได้ฟังความเห็นที่ดีด้วย คนที่อยู่ใกล้ชิดในวงการจนเกินไป อาจจะมีอคติลำเอียงไปในงานที่ตัวทำอยู่เป็นประจำก็ได้ เพราะฉะนั้นการที่ได้ฟังความคิดของคนอื่น อาจจะเป็นประโยชน์อยู่บ้าง ไม่ควรที่จะห้ามปรามเขาแบบนั้น เป็นการปิดหูปิดตาจนเกินไป

ในค้ำนผู้พิจารณาทางค้ำนการเงินนั้น ผมได้เคยสังเกตมาตลอดเวลาว่ามีความตระหนัเป็นอย่งยิ่ง และส่วนมากมักจะตระหนัสำหรับเรื่องโครงการพัฒนาสังคมมากกว่าตระหนัสำหรับโครงการเศรษฐกิจหรือการทหาร โครงการสังคมส่วนมากเป็นเรื่องสาธารณสุขหรือการศึกษา ผู้ที่พิจารณาเรื่องค้ำนการเงินก็อนัก

เศรษฐศาสตร์ มักจะถือว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญ แต่เหตุการณ์ด้านนี้ดีกว่าเดิมแล้ว

ระบบการทำงานที่เราทำอยู่ในทุกวันนี้ เป็นปัญหาสำคัญข้อหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาที่จะวางแผนการศึกษา ระบบการศึกษาแห่งชาติซึ่งทำให้ความรับผิดชอบด้านการศึกษาขึ้นอยู่กับ ๓ กระทรวง ย่อมไม่เป็นบรรยากาศที่ดีที่จะทำให้โครงการและการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาเป็นไปได้โดยราบรื่น ที่ผมพูดนี้ไม่ได้หมายความว่า จำเป็นที่จะต้องให้กระทรวงใดกระทรวงหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งในการดำเนินโรงเรียนทั้งในการควบคุมทางวิชาการ ภาษีได้ แต่หมายความว่า ผู้ใดจะดำเนินงานทางโรงเรียนก็เป็นเรื่องพิจารณาอันหนึ่ง แต่ถ้าพูดถึงการรวบยอดประสานงานเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา เฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการวางแผนแล้ว ควรจะอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของเจ้ากระทรวงแต่แห่งเดียว เจ้ากระทรวงแห่งเดียวนั้น จะเป็นกระทรวงศึกษาธิการหรือเราจะเรียกกระทรวงอื่น ๆ ธรรมดาหรืออะไรก็ได้แต่ไม่ควรจะแตกแยกกันไป ตามความเห็นของผม กระทรวงที่จะรับผิดชอบในก้านนโยบายวิชาการและวางแผนการศึกษานั้น น่าจะมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ๑ ท่าน และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง ๒ ท่าน ท่านหนึ่งควรจะมีควมรับผิดชอบตั้งแต่ชั้นประถมไปจนถึงชั้นมัธยม รวมทั้งอาชีพด้วย ส่วนทางก้าน

อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรจะเป็นหน้าที่ของ
 รัฐมนตรีช่วยว่าการอีก ๑ ท่าน แต่ทั้งส่นนี้อยู่ภายใต้รัฐมนตรีว่า
 การเพียง ๑ ท่าน เพื่อจะได้ประสานงานกันได้ให้เรียบร้อย ระบบ
 ปัจจุบันนี้เป็นระบบซึ่งขาดตอน ขาดความเชื่อมซึ่งกันและกัน
 แม้แต่จะโอนอาจารย์ที่มีความรู้จากสถาบันหนึ่งไปอีกสถาบันหนึ่ง
 ก็เป็นการข้ามกระทรวงเสียแล้ว ทำได้โดยยาก ถ้าเป็นกระทรวง
 เดียวกันก็อาจทำได้ ประสานงานกันได้ นี่เป็นระบบที่จำเป็นจะ
 ต้องแก้ไข

เรื่องการโอนโรงเรียนให้อยู่ในการดำเนินงานของราชการ
 บริหารส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นหลักการที่ดี ที่ชอบ ไม่ใช่เฉพาะ
 โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนระดับอื่นหรือแม้แต่มหาวิทยาลัย ก็
 ควรจะโอนให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการภายใต้การ
 ควบคุม และกำกับทางวิชาการ และวางแผนของกระทรวงศึกษา
 ธิการ แต่ต้องเตรียมปฏิรูปองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้เป็นการ
 ปกครองท้องถิ่น โดยท้องถิ่น เพื่อท้องถิ่นจริงๆ คือเตรียมเพื่อที่
 จะให้เป็นระบบประชาธิปไตยจริงๆ ให้ท้องถิ่นสามารถที่จะยอม
 เสียสละเงิน และวางนโยบายสนับสนุนการศึกษาได้โดยอิสระเต็มที่
 ที่ มหาวิทยาลัยก็เช่นเดียวกัน ควรจะมีการปกครองด้วยระบบ
 ประชาธิปไตย ไม่ให้เป็นหน่วยราชการอย่างในปัจจุบันนี้ และ
 นั้นแหละ เมื่อได้แบ่งหน้าที่การดำเนินงานกับการกำกับควบคุม

จากกันเรียบร้อยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็จะได้สามารถที่จะควบคุมดูแลโดยเรียบร้อยทุกประการ

ทั้งนี้ก็หมายความว่า สถาบันการศึกษาของไทยเรานั้น ก็ จะประกอบด้วยโรงเรียนต่าง ๆ บางโรงเรียนก็ควรมีท้องถิ่นเป็น เจ้าของและเป็นผู้ดำเนินงาน บางโรงเรียนก็เป็นโรงเรียนราษฎร์ และบางโรงเรียนที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาก็จะเป็นมหาวิทยาลัย ก็ คล้าย ๆ กับรัฐวิสาหกิจ มีอิสระภาพเป็นตัวของตัวเอง ภายใต้การ ควบคุมและกำกับโดยกระทรวงศึกษาธิการ

ก่อนจบ ผมขอเสนอให้พิจารณาอุปสรรคในระบบการ ศึกษาของเราอีกข้อหนึ่ง กล่าวคือ ระบบที่เรามักจะชอบกันในการ บริหารราชการแผ่นดินในประเทศไทยปัจจุบันนี้คือ ระบบส่งเสริมการพูดมากกว่าระบบส่งเสริมการทำหรือการคิด ระบบนี้คือ ระบบกรรมกรหรือระบบสภา สภาการศึกษาแห่งชาติถ้าคิดและทำ ให้มากสักหน่อย พูดให้น้อยหน่อย จะเป็นประโยชน์กว่าที่เป็นอยู่ ทุกวันนี้

เพราะฉะนั้น เมื่อพวกเราเห็นว่าระบบการบริหารแผ่นดิน จะเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาการศึกษาแล้ว ไม่ว่าเราจะเป็นนักการศึกษา นักเศรษฐกิจ หรือจะเป็นนักอะไรก็ตาม จำเป็นที่จะต้อง ออกเสียง และจะต้องไม่เกรงใจนักการปกครองว่าเราจะไปก้าว- กายในงานของเขา เมื่อเราเห็นว่าระบบไม่ดี ก็ควรที่จะแสดง

ความเห็น เพื่อที่จะมีการชักนำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในไม่ช้า
หรือถ้าช้า ก็ให้มีวันหนึ่งที่จะมีหวังว่ามีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไป
โดยดี

ท่านนายกสมาคมที่เคารพ ผมพูดมากระท่อนกระแท่นได้
ความบ้าง ไม่ได้ความบ้าง ตัดเสียบ้างในใจ เพิ่มเติมขยายความ
บ้าง ผมหวังว่าคงจะไม่ล่วงเกินเวลาที่กำหนดไว้นัก และถ้าล่วง
เลยเวลามาก ผมขอประทานอภัยด้วย

ขอขอบคุณ
